

3) ประเด็นการวิจัยด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนา

- การศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์ ทั้งในด้านความมั่นคงของชาติ การต่างประเทศ และการอำนวยความสะดวก ความขัดแย้งเกี่ยวกับนโยบายพัฒนาที่สำคัญ
- นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาวะชุมชน
- การศึกษาแนวทางการสนับสนุนแนวนโยบายการพัฒนาของชุมชน
- การศึกษายุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศใหม่เหมาะสม ทั้งใน 10 ระบบที่ประกอบด้วย คือ การศึกษา ความยุติธรรม การจัดสรรทรัพยากร ลือ ระบบสุขภาพ การเมือง การปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการความรู้ สิ่งแวดล้อม

4) ประเด็นการวิจัยเพื่อนำมาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ

- การศึกษาการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมชุมชน การศึกษา คุณธรรม สุขภาพ
- การวิจัยเพื่อประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในระดับ ท้องถิ่น และระดับชาติ
- การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเองเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ

ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายรวมการพัฒนาองค์ความรู้ และฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการและพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ รวมทั้งองค์ความรู้ทางความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรอาทิ ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้และพลังงาน การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างภาครัฐกับประชาชน

โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มีแนวทางในการวิจัยครอบคลุมประเด็นการวิจัยด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) ประเด็นการวิจัยด้านการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

- ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การจัดการความรู้และพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน
- การบริหารจัดการความขัดแย้งของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างองค์กรภาครัฐ และประชาชน
- การใช้ประโยชน์และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสิทธิชุมชน
- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ดิน อย่างมีส่วนร่วม
- การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม
- กลไกทางกฎหมายและการปรับปรุงระบบทางด้านกฎหมายให้ทันสมัย

2) ประเด็นการวิจัยด้านองค์ความรู้ทางความหลากหลายของ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- การส่งเสริม อนุรักษ์ สร้างจิตสำนึก ฟื้นฟู และพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
- สนับสนุนการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางด้าน ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ และแร่ธาตุของคนท้องถิ่น

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- สำรวจองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติ

3) ประเด็นการวิจัยด้านการพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาพลังงานทางเลือกเพื่อท้องถิ่นและชุมชนอย่างยั่งยืน

- การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่

- การส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของท้องถิ่นตามฐานวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

- การพัฒนาเทคโนโลยีและความสามารถในการปรับตัวเพื่อรับมือกับสภาพปัญหาภาวะโลกร้อน

ด้านวิวิธวิทยาการวิจัย

วิวิธวิทยาการวิจัยหมายถึงการผสมผสานระหว่างงานวิจัย งานพัฒนา ประสานงาน และงานขับเคลื่อนหรือการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยอาศัยบริบทของการวิจัยเป็นเครื่องมือเพื่อนำการเปลี่ยนแปลง การแสวงหาประเด็นการศึกษาค้นคว้า การปรับเปลี่ยน พลิกแพลงวิวิธวิทยา และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการไตร่ตรองคิดวิเคราะห์อย่างรอบครอบเพื่อเพิ่มโอกาสและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดี มีชีวิตที่สมบูรณ์โดยคำนึงถึงการประยุกต์ความรู้ความคิดใหม่ๆ โดยบูรณาการความรู้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งสนับสนุนการขับเคลื่อนวิวิธวิจัย

ในลักษณะการสร้างภาคีร่วมกันระหว่างภาครัฐส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น องค์การเอกชน ตลอดจนภาคประชาชน

ประเด็นการวิจัยเพื่อพัฒนาวิธีวิทยาให้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานร่วมกัน ระหว่างนักวิจัยและชุมชนท้องถิ่น สามารถสรุปประเด็นการวิจัย ดังนี้

1) ประเด็นการวิจัยด้านกลไกและกระบวนการวิจัย

- วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม การวิจัยเชิงคุณภาพในการพัฒนา การวิจัยสหวิทยาการและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

- กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยที่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาของชุมชน สังคมและประเทศชาติ

- การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนา ส่งเสริมกลไกความร่วมมือระหว่างภาควิชาการ ภาคราชการ ภาคท้องถิ่น และภาคเอกชน

- การส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภาคีการวิจัยในการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีวิทยาในการวิจัยเพื่อการพัฒนา

- การสร้างนวัตกรรมทั้งรูปแบบ กระบวนการ กรรมวิธี และระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย

2) ประเด็นการวิจัยด้านการจัดการความรู้ของวิธีวิทยาการวิจัย

- การจัดการความรู้ของการวิจัยการสังเคราะห์องค์ความรู้เดิมและสร้างองค์ความรู้ใหม่ของการวิจัยเพื่อพัฒนา

- การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของการวิจัยเพื่อยกระดับองค์ความรู้

- การถอดบทเรียนและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีวิทยา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

- การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งสำหรับองค์กรชุมชนท้องถิ่น

- การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการพัฒนางานวิจัย
สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งผู้ที่สนใจทั่วไป
- การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิธีวิทยาและกระบวนการวิจัย

บทบาทและประเด็นการวิจัยของมหาวิทยาลัย มุมมองจากองค์ปาฐกถ์ 3 ท่าน

1. ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย

1.1 การวิจัยนำไปสู่การออกแบบใหม่หรือการสร้างระบบที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น เพื่อให้ชุมชนและสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การวิจัยที่ดีอาจนำไปสู่การลดต้นทุนการผลิต การลดหนี้ เพิ่มเงินออม เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แม้แต่การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ เช่น การวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน กล่าวคือ ทำงานที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพมากขึ้น ระยะเวลาสั้นลง หรือแม้แต่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างเช่น การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตข้าว ทำให้ราคาข้าวมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

1.2 ประเทศไทยควรมีการจัดการระบบชลประทานของตัวเองและเชื่อมโยงกับพื้นที่รอบๆ ร่วมมือกันทำงานจนกลายเป็นชลประทานลุ่มน้ำ เทคโนโลยีการผลิตและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวโพด ที่ผลผลิตอื่นๆ ที่มีศักยภาพในการเป็นอาหารคน สัตว์ และพืชพลังงาน และการนำไปสู่ผู้บริโภคอย่างไร เป็นโจทย์ในการทำวิจัยเพื่อเพิ่มคุณภาพและการเพิ่มมูลค่า

1.3 ควรเน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การใช้พื้นที่ที่มีอยู่ ความอุดมสมบูรณ์และปัจจัยและวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.4 การประยุกต์ใช้แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงจากภาวะโลกร้อน และการขาดแคลนอาหาร

2. รศ.ดร.ม.ร.ว.อภินันท์ รพีพัฒน์

งานวิจัยของเราจะอย่างไร ทำงานร่วมกันกับชาวบ้าน ให้ชาวบ้านมีความมั่นใจในตัวเขาเอง งานแรกที่สำคัญของการวิจัย คือ จะต้องศึกษาให้รู้ว่าชุมชนที่สามารถทำได้ เขาทำได้อย่างไร เรียนรู้วิธีการ มีหลายวิธีของแต่ละชุมชน และวิเคราะห์ให้ได้จริงๆ เพราะแต่ละชุมชนก็มีวิธีการที่ต่างกันไปและวิเคราะห์ออกมาให้ชัดเจนเท่าที่เราจะสามารถรวมตัวกันได้ ให้ชาวบ้านร่วมกันกับเราและศึกษากับเรา ชาวบ้านไปเรียนรู้จากชาวบ้านด้วยกันเอง สร้างเครือข่ายให้ใหญ่ขึ้นทุกที

งานวิจัยต้องช่วยทำ ช่วยให้ชาวบ้านรู้จักที่จะทำงานวิจัย ตอบโจทย์ให้ได้ว่าเขา มีสภาพอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นอย่างนั้น มีปัญหาอย่างไร จะแก้ไขอย่างไร เป็นงานวิจัยที่ทำกับชาวบ้าน...ในหน่วยงานของมหาวิทยาลัยมีอะไรอีกมากมายที่จะศึกษาวิจัยร่วมกับชาวบ้าน ที่เราจะต้องวิเคราะห์ ช่วยเหลือ ฝึกให้ชาวบ้านสามารถทำงานวิจัย เพราะมันจะเป็นวิธีที่จะทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้และมีข้อมูลเพียงพอที่จะสามารถต่อรองกับภาครัฐและคนกลุ่มอื่นๆ ได้ (กระบวนการ Empowerment ขององค์กรชาวบ้านและภาคประชาชน)

3. ศ.นพ.ประเวศ วะสี

3.1 “มหาวิทยาลัยทุกแห่งจึงควรต้องวิจัยเรื่องความเป็นธรรมในทุกมิติ” มหาวิทยาลัยจะต้องทำวิจัยเพื่อช่วยคลี่คลายความเป็นธรรมให้แก่สังคม

3.2 มหาวิทยาลัยควรมีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อหาแนวทางการกำหนดนโยบายของประเทศ

3.3 ควรเน้นทำ “หนึ่งจังหวัดหนึ่งมหาวิทยาลัย” โดยมหาวิทยาลัยขอนแก่น ควรสนับสนุนให้จังหวัดขอนแก่นมีการทำวิจัยรอบด้านเช่น ทรัพยากรเป็นอย่างไร ใครเป็นเจ้าของ ใครใช้ประโยชน์อย่างไร ความเป็นธรรมเป็นอย่างไร

3.4 มหาวิทยาลัยควรส่งอาจารย์ นักศึกษาไปร่วมทำแผนชุมชน ก็จะทำให้ได้เรียนรู้มากขึ้น อาจารย์ นักศึกษามหาวิทยาลัยมีเทคโนโลยีบางอย่างที่ชาวบ้านไม่มี เช่น

ทำบัญชี คอมพิวเตอร์ เมื่อมีการทำแผนชุมชนแล้วจะทำให้เกิดประเด็นที่ต้องการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่ชัดเจนที่ชุมชนจะนำไปใช้ได้จริง

3.5 มหาวิทยาลัยเข้ามาทำงานในพื้นที่โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ไม่เอาเรื่องเป็นตัวตั้ง แล้วค่อยๆ ดึงประเด็นต่างๆ เข้ามา

3.6 ควรร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมความเข้มแข็งของชุมชนระดับต่างๆ เพราะทรัพยากรของมหาวิทยาลัยที่มาโดยตรงจะน้อยลงเรื่อยๆ แต่ขณะที่ในอนาคตทรัพยากรจะมาจากท้องถิ่น อบต. อบจ. เทศบาล ทุกองค์กรมีงบประมาณมีทรัพยากรรวมกันมากขึ้น

เอกสารสังเคราะห์การสัมมนา RDI Symposium 2009
เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี การก่อตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 24-26 สิงหาคม 2552

ที่ปรึกษา : ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ ● รศ.รวิ หาญเผชิญ
คณะทำงาน : นายดิรก สาระวดี ● นางสาวชุติมา เมฆวัน ● นางสาวอุทุมพร หลอดโค
ประธานงาน : เบญจมาศ บุรณสรร์
แบบปก/รูปเล่ม : จิตติ กิจพงษ์ประพันธ์

จัดพิมพ์และเผยแพร่ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002

โทรศัพท์ : 0-4320-2413 ต่อ 110 โทรสาร : 0-4320-2414

Website : www.rdi.kku.ac.th E-mail : rdi@kku.ac.th